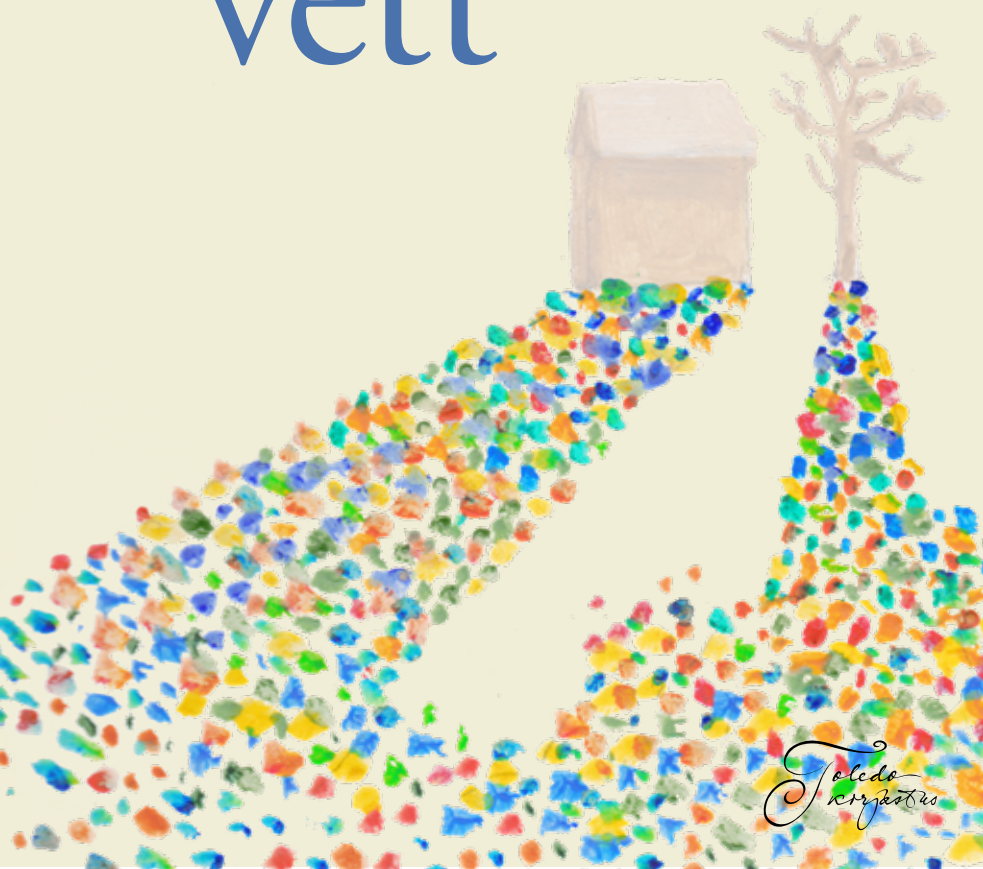

JULIO LLAMAZARES

Kuidas vaadata vett

Julio Llamazares

KUIDAS
VAADATA VETT

JULIO LLAMAZARES

Kuidas vaadata vett

Hispaania keelest tõlkinud
Madis Kuuse ja Mari Laan

*Toledo
kirjastus*

Originaal:

Distintas formas de mirar el agua © 2015, Julio Llamazares

Toimetanud Mari Klein

Korrektuuri lugenud Gloria Soobik

Kujundanud Allan Kukk

Tõlke autoriõigused:

Madis Kuuse, Mari Laan ja Toledo kirjastus, 2020

ISBN 978-9949-7460-1-9 (trükis)

ISBN 978-9949-7460-2-6 (e-raamat)

Trükitud Greif OÜ trükikojas

Paabeli jõgede kaldail, seal me istusime ja nutsime,
kui mõtlesime Siionile.

Psalmide raamat

Kogu elu nägin vaeva, et jõuda tagasi.

Ángel Fierro

Virginia

Kui me asundusse jõudsime, siis seda alles ehitati. Vaid mõni barakk joonistus tasandikel välja ning neis leidsimegi peavarju viieteistkümne või kahekümne perekonna kõrval, kes olid nagu meiegi veehoidlate alla jäänud küladest üksteise järel sinna saabunud, lõputule mudaväljale, mis oli tekkinud pärast järve kuivendamist, mis oli seni katnud seda puutumata ja tühja maad, mida me nüüd asustama pidime hakkama.

Harima loomulikult ka. Peale isiklike asjade ja vähese mööbli olid meid Ferrerasest kohale toonud veoautos ka loomad ja tööriistad – kogu me varandus, sealhulgas kaks lehma, kelle abiga pidime saama künatud need kuus hektarit, mis enne teele asumist meile sellest silmapiirini laiuvast kulunud kartulikoti karva kõnnumaast määrati.

Algul oli raske ja väga kurb. Elades ühes barakis koos veel nelja kaugelt saabunud perekonnaga (üks

Guadalajara provintsist, teised ühest Portugaliga piirnevast külast Zamoras), asusime maad harima ning alustasime selles paigas uut elu. Mis kasu oli nüüd sellest, et igatseda Ferrerese rohelisi aasasid, ojasid, jõeäärseid aia- ja karjamaid ning mäekurusid, kuhu suveks ajasime lambad ning kust silmitsesime valgete ja ligipääsmatute kaljude oivalist sõõri ümber selle kauni oru, mille põhjas asus me küla – imeväike jõe ääres, mis talle lõpuks saatuslikuks sai? Nüüd jäi meile vaid see: kuus hektarit leivasõtkumislaua moodi lame-dat maad, mis pidi andma meile vilja, et toita ära neli last, kes töötamiseks veel liiga väikesed olid.

Teresa, kõige vanem, oli vaid kuueteistkümnene. Teda muserdas kodu ja külarahva alatiseks maha jätmine kõige rohkem, sest oma vanuses teadvustas ta seda teistest lastest enam. José Antonio ja Virginia olid väiksemad ja nutsid küll lahkudes ning vaikisid mitu päeva meie uue elupaiga üksildusest rusutuna, ent harjusid siis ja unustasid Ferrerese – kui mitte täielikult, siis mõõdupuuna ometi, ning sama juhtus Agustíniga. Vastupidiselt neile hakkasime meie – nende isa ja mina – aja möödudes üha enam tundma igatsust meie vana küla ja seda ümbritsevate mägede järele, nendesamade mägede järele, mis mind täna jälle silmitsivad, kuid nüüd piirab neid ilmatu järv, see veehoidla, mille all on peidus meie küla.

Domingo ei tahtnud neid oma eluajal enam näha. Erinevalt teistest külaelanikest (nii nendest, kes nagu meiegi olid asundusse siirdunud, kui ka mõnest, kes olid kaugemale, lausa Hispaaniast välja kolinud) ei

tahtnud ta ealeski siia tagasi tulla ega lubanud lastel ennast kaasa võtta nagu nad vahel mind võtsid. Ta jäi üksinda hooldekodusse, varasematel aegadel koju asunduses, ning kui me tagasi jõudsim, ei küsinud ta kunagi, mida me näinud olime või kas kohtasime ehk mõnd vana naabrit, kes oli samuti naasnud oru matnud veehoidla kaldale, et kujutleda selle all Ferrerese majakatused ja uppunud tänavaid.

Nende neljakümne viie aasta jooksul, mis on möödunud päevast, mil me kogu elamist kaasa tassides mäed maha jätsime ja tasandiku poole suundusime, ei rääkinud Domingo külast enam kunagi, nagu ka mitte Valentínist, meie vaesest varalahkunud lapsest. Domingo eelistas mineviku unustada ja nii pidas ta paremaks seda rohkem mitte nimetada. Minuga läks teisiti, kuigi mulle oleks meeldinud teha nagu tema: kustutada mälust halvad hetked ja elada, nagu neid polekski olnud, aga ma ei suutnud seda. Vastupidi, mida rohkem püüdsin unustada, seda enam mäletasin ja seda enam tegid mälestused mulle haiget.

Nii läks Valentíniga, kelle varasest surmast ma ei toibunudki, nii läks tema sunnitud maha jätmisega, kui lahkusime Ferrerasest, mille betoonikihi alla maetud kalmistule ta jäi, nagu enamik teisi (see oli kohustuslik abinõu, et vesi ei pääseks haudadesse kadunud keste luid päevavalgele tooma). Oli neid, kes võtsid omaksed ning viisid mujale, kuid meie Domingoga otsustasime nad – ka Valentíni – oma kohale jätta, kuna meil polnud võimalik neid kaasa võtta. Ja nii nagu lapsega, läks ka mu minevikuga. Nii nagu tema,

mattusid veehoidla voogude alla need peaaegu nelikümmend tolle hetkeni elatud aastat, kõik veedetud samas majas – seal, kus olin sündinud ja kasvanud nagu ka mu ema ja vanaema Andrea; nelikümmend aastat, kui mitte alati õnnelikud (Valentíni ja mu veel noore isa surm varjutas mu õnne), siis vähemasti väga rahulikud ja meeldivad, sest meie elud olid juba seatud samadele radadele, mida mööda käisid meie esivanemad – mehed ja naised, kes olid üles ehitanud kõik, mis meil toona oli.

Asunduses aga pidime kõik ise ehitama. Välja arvatud majad, mille kopsisid valmis kaugelt tulnud töölised (kuigi tasuma pidime nende eest ikka ise – meil Domingoga kulus selleks kakskümmend aastat), kõik ülejäänud tegime omaenda jõu ja pühendumusega, kasutades vahel vaid naabrite abikäsi, kes – nii nagu meiegi – olid pärast kodust jõuga väljaajamist sellele kõnnumaale tulnud. Kui palju pidime töötama ja kui palju väetasime oma higiga põlde, et need saaksid viljakaks, kuna meie saabudes ei olnud siin muud kui mudaväli, kus vihmaga kerkis vesi vahel nii kõrgeks, et pidime barakid kiiresti maha jätma ja leidma ohutu koha järve vanadest piiridest väljaspool, või kui asi nii kaugemale ei läinud, magama, üks käsi voodist väljas, et tõusuvesi meid märjaks ei teeks!

Nii jätsime uppunud küla ja asusime uude, mis seilas ebamäärasuses: vahel vees, vahel viljapõldude ja päevalillede meres. Kõige raskem oli meiesugustele mägistest kohtadest tulnutele siiski kohaneda uue silmapiiriga ja looduslike tähistega puudumisega, mis

oleks aidanud tasandikul suunda leida. Harjunud metsatukkade ja küngaste, puude ja teede, kirikutor-nide ja ümbritsevate mägedega, mis meile asukohast alati aimu olid andnud, ei leidnud me kuivendatud järves ühtki teeviita peale päikese. Ainult see aitas meil, vähemasti algusaegadel, määrata ilmakaari, mille abil võisime üles leida meile kuuluvad põllud. Mäle-tan Domingo ärritust, kui pärast pikka ringikõmpi-mist jäime tasandikule eksinult seisma, suutmata aru saada, kus täpselt meie omad asuvad.

Ja kui lihtne oli orienteeruda siin! Ka nüüd, kui kogu org on vee all, võiksin üles leida mitte ainult iga külakese: Quintanilla, Campillo, Utrero, Vegamián..., vaid ka maantee ja rajad. Ning nende ääres meie aia-maad ja aasad, salud, kus lehmad augustikuus varju otsisid, kui kuumus neid keskpäeval lausa piinama hakkas; laut, kus hoidsime talviti lambaid ning kus noorena nii mõnigi kord magasin, kui emale karja val-vamisel seltsiks olin. Võin vee all kinnisilmi leida iga tee ja iga koha, kui meie uues külas pean siiani selleks vaeva nägema.

Kui raske pidi see olema mu mehele! Mina elasin lõppude lõpuks ju samamoodi edasi, hoolitsesin kodu ja laste eest ning aitasin teda, kui mul aega oli, kuid Domingo pidi algusest peale mitte ainult õppima uuel maastikul orienteeruma, vaid tegema endale selgeks ka põllukultuurid, mida me üldse ei tundnud, kuna mä-gedes olid need nii erinevad. Kui siin kasvasime häda-pärast kartuleid, veidi nisu ja rukist, et toita peret ja loomi (põhiline oli karjapidamine), siis asunduses oli

muld nii viljakas, et lasi kasvatada suures koguses kõik-sugu saadusi: peeti, kaera, maisi, lutserni, otra, nisu... Õnneks olime ostnud traktori (järelmaksuga nagu ma-jagi), mida meile sellega ühel ajal pakuti, kuna ainult lehmade abiga ei oleks me suutnud kogu oma maad künda, veel vähem sealt hiljem saaki koristada. Põllud on nii suured ja üksteisest nii kaugel, et meil oleks sel-leks kulunud kuid.

Kui lapsed olid juba suuremad ja meil põllul abiks käima hakkasid, võisime vabamalt hingata ning oma töö vilju nautida, kuigi alati kurbust tundes kadunu ja mahajäetu pärast. Nagu teisedki naabrid, olime oma elujärke parandanud (elasime küll muretumalt), kuid igatsesime endiselt oma varasemat elu, kuigi kindlas-ti palju vaesemat, aga meie vaimusilmas õnnelikku ja mälestustes rõõmsat, sama rõõmsat kui maastik, millel see oli kulgenud ja mille riismed püsivad siiani vee-hoidla kallastel, mis tegi lõpu kõigele peale ümbritse-vate mäetippude ja metsade. Kui kahju, et Domingo neid enam näha ei saa. Kuigi ta puikles tagasitulekule alati vastu, olen kindel, et sügaval sisimas tahtnuks ta seda kasvõi korra elus veel teha. Miks muidu ütles ta mulle esimesest päevast saati, kui ta oli veel täies jõus ja surm oli vaid kauge mõte, sama kauge nagu org, kuhu ta kunagi naasta ei tahtnud, et me ta pärast surma siiski siia tooksime?

Ta ütles mulle seda tol külmal oktoobrikuu hom-mikul mägedega hüvasti jättes, kui varaküps sügis oli need juba kollastesse ja punakatesse toonidesse mäh-kinud (metskirsside ja viirpuude värvi – viljapuud ja

paplid olid enne paisu peatset sulgemist juba maha raiutud), ning kordas seda kahel korral: esimene kord hooldekodus päeval, mil Teresa meid sinna jättis; teine kord haiglas, veidi enne surma. Küllap ta ei uskunud, et ma lubaduse täidan, arvestades, mida see minult nõudis. Ja temalt. Kuigi Domingo polnud nii usklik kui mina, poleks ta kunagi mõelnud lasta end pärast surma tuhastada, kui tal olnuks võimalik saada süngitatud Ferrerasesse oma lähedaste kõrvale.

Ka tema oli siin sündinud. Viis aastat enne mind, seepärast nägi ta mind kasvamas ja võttis mind ema jutu järgi mõnikord süllegi – me elasime kõrvalmajas. Ehk seepärast saigi meist paar väga noorelt ja noorena ka abiellusime, mina muidugi nooremana kui tema. Mul polnud kunagi ühtegi teist meest. Mul ei olnud selleks aegagi. Domingo pole minu jaoks olnud mitte ainult abikaasa ja isa mu lastele, vaid mõnes mõttes ka mulle. Kuna mu oma isa oli lahkunud enneaegselt, täiendas tema vanus ja otsustavus minu kogemamatust. Ja nüüd on ta mind üksi jätnud.

Tõsi, mul on mu neli last. Ja lapselapsed, kellest mõni on minuga kaasas sellel kummalisel tagasitulekul Ferrerasesse, õigemini sellele lähimasse kohta, kuhu veehoidla lubab minna, kui see vett täis on. Nemad seda enam ei tea, aga siin, nendel rohelistel aasadel, kus nüüd mäletsevad võõrad lehmad, selle rentniku karjad, kes on üürinud need mägised alad riigilt, kelle omandiks see pärast küladelt võõrandamist sai, karjatasin ma perekonna lehma ning seejärel, kui me Domingoga võisime juba seda lubada,

enda omasid. Kui palju kordi ma istusin siin ja vaatasin neid söömas, kujutamata ettegi, et ühel päeval kaob see kõik suure reservuaari vee alla; veel vähem, et kunagi tulen omastega tooma siia Domingo tuhka, kes toona oli nii noor ja tugev, et tema surm oli kujuteldamatu!

Aga see tuli. Tuli nagu tuleb kõik: küpsus, vanadus, hädad, halvad asjad ja head... Sest mitte kõik meie elus ei olnud õnnetu. Peale pagenduse ning Valentíni surma, kelle elu võttis meilt liiga vara, vanemate ja mõne õe-venna surma suuremalt jaolt juba mõnda aega tagasi, on meie elu olnud üpris hea, muu hulgas seepärast, et jäime alati kokku. Ka hooldekodus, kuhu läksime vastu oma tahtmist, vajadusest, mitte soovist (Domingot ei saanud enam üksi jätta – ta hakkas aru kaotama), andis koosolemine meile jõudu ja kaitses välismaailma üksilduse eest. Aga nüüd teda enam ei ole ja mina tunnen end nagu orb, nagu siis, kui suri isa, keda tundsin väga vähe, kuid keda ehk just seetõttu olen kogu elu meeles hoidnud.

Ta puhkab seal all. Selle veekogu põhjas, mis orgu servani täidab (sel talvel olevat palju lund sadanud), koos teiste surnutega Ferrerasest ja muudest uputatud külakestest, millest jõe lähimad jäid tervenisti vee alla, teised aga muutusid kiviskelettideks, kui nad enne veehoidla täislastmist täielikult lammutati, kuna asusid kaldale liiga lähedal ning oleks võinud juhtuda mõni õnnetus, kui veetase langeb, nagu ka Ferreras. Mina õnneks seda ei näinud, kuid mulle räägiti, et

ühel väga põuasel aastal tuli Ferreras veest täiesti nähtavale (mõne teise külaga juhtus seda igal suvel) ning tema aastakümneid vee all olnud kontuurid olid iidvanu kive katva muda all vaevu äratuntavad.

Siia tahab Domingo tagasi tulla. Säilmetena nagu külagi tahab ta naasta sinna, kus sündis ja kus oli õnnelik seni, kuni olime sunnitud lahkuma asjaolu tõttu, mida me ei oleks enne sellest teada saamist ilmaski osanud ette kujutada. Mäletan seda päeva täpselt. See oli Domingo, kes mulle sellest ühel hommikul söögilaua taga rääkis. Ta oli seda just kuulnud, kui oli läinud Vegamiáni baari piima viima. Nähtavasti kirjutati sellest ajalehes. See ei olnud enam kuulujutt, mis juba aastaid naabrite seas hooti lendu oli läinud – vanaema sõnul juba enne minugi sündi – ning mida ma pärast mitut kuulmist enam tõsiselt ei võtnud, vaid üheselt võetav uudis: ajaleht ütles, et valitsus oli kinnitanud sundvõõrandamise. Mäletan, et kui ma sel päeval pärast hommikusööki tänavale läksin, valitses külas kummaline vaikus.

Vaikus andis peagi maad veoautode ja ekskavaatorite mürinale, kui need hakkasid uuristama kaljut kuristikus, kuhu pais pidi ehitatama. Siis tulid maanteed, tunnelid ja õhkimised, ja kuigi elu läks mõne aasta endistviisi edasi, ei naasnud vaikus enam kunagi küladesse, mille elanikud vaatasid tööde edenemisele hirmuga, teades, et nende lõpp märgib ka nende endi lõppu selles paigas. Lõppu, mis oli kujutletust veel kurvem, sest kuigi teadsime seda ette, tabas see meid

kõiki siiski ootamatult, kuna aastaid tööde edenemist jälgides olime hakanud uskuma, et need ei lõppe kunagi.

Samamoodi oli mul Domingoga. Harjunud sellega, et ta oli alati mu kõrval, pakkus tuge ning andis mulle enesekindlust ja elujõudu, mida on vahel vaja, et elus edasi minna, hakkasin mõtlema, et ta ei lahku minust kunagi, nagu lahkusid minust mu vanemad. Kuid ta on surnud. Ta on surnud ega tule tagasi saatma mind jalutuskäikudel, hooldekodu söögilauas, voodis meie toas, mida me mõlema õnneks lõpuni välja jagasime, nagu olime teinud kuuskümmend aastat, esmalt kodus Ferrerases ning siis asunduses. Kogu selle aja on ta keha igal ööl uinunud minu oma kõrval, tema silmad on avanenud ja sulgunud koos minu omadega, tema unenäod on põimunud nendega, mida olen näinud mina. Pärast kõiki neid aastaid koos magamist (kuigi me ei olnud juba ammu vahekorras olnud) olid tema ja minu keha teineteisega harjunud ning nüüd peab minu oma rasket vaeva nägema, et õppida üksinda sukuma. Ja jalutama. Ja elama. Ja koguni võtma omaks seda tuba, mida hakkab jagama teise inimesega, kelle keha on mulle võõras, nagu minu oma tallegi.

Mu jumal, kui palju aastaid on möödunud sellest päevast, kui Domingo viis mind Las Cuevase baari, kus igal laupäeval toimus tantsuõhtu! Kellele võiksin nüüd kirjeldada neid tundeid, mis mind tol õhtul valdasid, või mida tundsin ööpimeduses tagasi koju minnes, kui me jalutasime kahekesi mööda Vegamiáni teed? Kellele tunnistada, et sellest ajast peale olen aina

kõndinud seda viirpuude ja pähklipuudega palistatud rada, mis nüüd on vaid mälestus sellesama vee all, kus peagi puhkab Domingo? Koos oma vanematega. Koos minu omadega. Koos lapsega, keda me kunagi suureks kasvamas ei näinud, sest ta suri vara ja jäi meid ootama kogu selleks ajaks, kuniks meie käisime siin ja seal, kulutades oma jõu ja elu sellele, et jõuda tagasi siia.

Domingo jõuab tagasi täna ja loodan, et minulgi ei lähe enam kaua.